9. И.А. Бодуэн де Куртене. Избранные труды по общему языкознанию. М., 1963.
10. Сепир, Э. Язык, раса, культура / Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М, 1993.
11. Толстой, Н. И. Язык и культура // Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. – М., 1995.
12. Мишкуров Э.Н. Типология диалектного и литературного грамматического строя современного арабского языка. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук. М., 1985.
13. Мельников Г.П. Системная типология языков. 2003.
14. Е.В. Ерофеева. Проблемы социо- и психолингвистики: Сб. ст. / Отв. Ред. Т.И. Ерофеева; Перм. ун-т. – Пермь, 2003. – Вып.2. – С. 3–8. К вопросу о соотношении понятий норма и узус.
15. Ельмслев Л. Язык и речь // Звегинцев В.А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. М., 1960. Ч.II. С.56-66.
16. Internet World Stats. http://www.internetworldstats.com/middle.htm. Дата и время посещения: 27.04.2013., 15:15.

УДК:81’37’42

Філь О.М.
(Львів, Україна)

ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНГЛОМОВНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ТА КОМП’ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

Присвячено ономасіологічному аспекту англомовної комп’ютерної та технічної запозиченої термінолексики в українській та польській мовах. Розглядається зміст слова-терміна, встановлення знакової співвіднесеності, особливості функціонування комп’ютерного сленгу.

Ключові слова*: запозичення, комп’ютерна термінолексика, технічна лексика, слово-термін, термінологія.*

Посвящается ономасиологическому аспекту англоязычной компьютерной и технической заимствованной терминолексики в польском и украинском языках. Рассматривается смысл слова-термина, установление знакового соотношения, особенности функционирования компьютерного сленга.

Ключевые слова*: заимствование, компьютерная терминология, техническая лексика, слово-термин, терминология*

The article is devoted to the onomasiological aspect of the English-speaking computer and technical vocabulary in Ukrainian and Polish languages. The author examines the content of a

© Філь О.М., 2013

word, shows the logical connection of the notion of the sound complex with the meaning of the word-term, the establishment of the symbol correlation, peculiarities of slang creation.

***Key words**: borrowing, computer vocabulary terminology, technical vocabulary, word-term, terminology.*

У зв'язку з науковим, інформаційним та технічним прогресом збільшується питома вага термінології у різних сферах суспільної діяльності. Термінологія окремого періоду – це спеціально створений лексичний шар, кожна одиниця якого має визначені межі для свого вжитку, функціонування та розвитку. Завданням термінознавчої науки є дослідження історії виникнення та розвитку окремих терміносистем, аналіз співвідношення національного та запозиченого в терміносистемах [1].

На сьогодні здобутки термінознавства проілюстровані низкою імен та праць [Т. Кияк, М.Комова, Т.Кульчицька, Л.Симоненко, О.Тараненко та ін.]. Сучасний етап розвитку та функціонування термінологічних систем сучасних мов пов'язаний з інтенсивним розвитком інноваційних комп'ютерних технологій та, у зв'язку з цим, потребою у нових технічних та комп'ютерних термінах.

Відомий дослідник термінологічної лексики Д.С. Лотте вважав запозичення одним із способів утворення термінів [2:112]. Найчастіше під термінологічними запозиченнями розуміють саме "зовнішні" запозичення з інших мов, використані в процесі термінологічної номінації [3:212]. Процеси запозичання нових комп'ютерних та інформаційних понять у мови, зокрема в українську та польську, сьогодні відбуваються із англійської мови. У результаті загальної комп'ютеризації спостерігається утворення «підмов» (наприклад, комп'ютерного сленгу), які є засобом для розуміння між користувачами ПК та професійними комп'ютерниками .

Актуальність досліджень комп'ютерної та інформаційної термінології у польській та українській мовах обумовлена вимогами практичної діяльності (збагачення та вдосконалення терміносистеми комп'ютерних знань цих мов), необхідністю осмислення процесів номінації, що відбуваються у мові технічних та комп'ютерних наук кожної з цих мов, а також поява та розвиток комп'ютерного сленгу як окремої «підмови» у системах зазначених мов. Оскільки терміни окремих галузей науки утворюють підсистеми в системі національних мов, вивчення комп'ютерної термінолексики з погляду її структури, семантики, синтактики та прагматики входить у коло актуальних проблем сучасної термінології.

Дослідження *ономасіологічного* аспекту іншомовної лексики, у тому числі запозиченої термінолексики, розкриває зв'язок поняття та звукового комплексу зі значенням слова, показує встановлення знакової співвіднесеності, що забезпечує засвоєння нової термінолексики мовцями. У лексичних одиницях, що розглядаються з ономасіологічної точки зору зберігаються певні знання про дійсність, достатні для того, щоб ідентифікувати позначені словами реальні чи ідеальні об'єкти. Слово починається з *поняття*, яке є певним видом знання про даний предмет і без якого є немислимим називання предмета [4:74]. Л.С. Виготський розглядає ономасіологію як науку про механізм породження номінативних одиниць різних мовних рівнів, про механізм «добування» номінатором форми для вираження певного змісту у процесі номінації та механізми номінаційних транс-

формацій вихідної форми змісту» [5]. На думку В. Матезіуса, завдання ономасіології полягає у «вивченні засобів і способів називання окремих елементів дійсності» [6:223].

Сьогодні комп'ютерна та технічна лексика засвоюється з англійської мови одночасно із реаліями (предметами та поняттями), які вона позначає. Нова термінологія часто транскрибується з англійської, тому звучання слів у польській та українській мовах зазвичай є подібним (пол. ***bajt,*** укр. ***байт*** з англ. ***byte***, пол. ***bit***, укр. ***біт*** з англ. ***bit,*** пол. ***CD-R, CD-RW***, укр. ***CD-R, CD-RW,*** англ. ***CD-R, CD-RW,*** пол. ***czat,*** укр. ***чат*** з англ. ***chat***, пол. ***Internet,*** укр. ***Інтернет*** з англ. ***Internet,*** пол. ***kursor,*** укр. ***курсор*** з англ. ***cursor,*** пол. ***procesor,*** укр. ***процесор*** з англ. ***processor,*** пол. ***program,*** укр. ***програма*** з англ. ***program,*** пол. ***skaner,*** укр. ***сканер*** з англ. ***scanner*** тощо.) [7]. Іноді терміни перекладаються або транслітеруються засобами рідної мови (пол. ***dysk twardy***, укр. **твердий диск** з англ. ***hard disk,*** пол***. poczta elektroniczna, e-mail***, укр. ***електронна почта*** з англ. ***e-mail,*** пол. ***informatyka,*** укр. ***інформатика*** з англ. ***informatics,*** пол. ***multimedialny,*** укр. ***мультимедійний*** з англ. ***multimedia***). Нове значення починає функціонувати в суспільстві носіїв мови, а також виявляє себе у свідомості і мовленнєвій діяльності мовців.

Розглядаючи *ономасіологічний аспект* англомовної комп'ютерної та технічної термінолексики, неможливо оминути увагою структуру слова-терміна. Адже ономасіологія вивчає природу і типи мовних номінацій будь-якої простоти і складності, будь-якого генезису, будь-якого рівня [8:228].

Зазвичай під поняттям термін розуміється вузькоспеціалізоване однозначне поняття. Якщо виходити із означення терміна (від латин. *terminus – межа, кінець*) – це слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знання чи діяльності людини, а термінологія – це організована на логічному й мовному рівні система спеціальних назв [9], – стає зрозумілим, що на перший план у терміні висувається *номінативна функція* (функція називання). У зв'язку з цим В.П. Даниленко зазначає, що термінологія належить до *функціонального різновиду* літературної мови, словникового складу мови науки [10]. О. Павлова додає, що «немає єдиної думки у тому, що ми розуміємо під функцією терміна, які його основні і додаткові функції, і яка специфіка їх появи у термінології» [11] Виходячи з функцій слова, до яких належить *номінативна, сигніфікативна, комунікативна та прагматична* [12], можна говорити і про функції терміна. Сигніфікативна функція узагальнює, номінативна називає, комунікативна повідомляє, прагматична передає емоції та почуття того, хто повідомляє чи сприймає повідомлене. *Номінативна функція терміна часто вважається основною:* «Мовну функцію терміна можна окреслити як називну, номінативну, терміни називають предмети, явища дійсності та поняття про них. У цьому, очевидно, полягає сутність функції терміна» [13]. Висловлюючись стисло, „номінативна функція слова" стосовно терміна реалізується у функції фіксації спеціального знання. Термін називає предмети цього знання, і без такого знання є неможливим пізнання та діяльність у спеціальних сферах [14]:

Якщо розглянути за цими ознаками новітню англомовну технічну та комп'ютерну термінологію, її *номінативна функція виявлятиметься у тому, що за допомогою термінів називаються необхідні поняття, предмети, процеси, явища, їх властивості та зв'язки між ними у комп'ютерній та технічно-інформаційній галузях.* Назви пол. ***komputer,*** укр. ***комп'ютер*** з англ. ***computer***, пол. ***monitor***, укр. ***монітор*** з англ. ***monitor***, пол. ***modem***,

укр. ***модем*** з англ. ***modem*** на сьогодні є загальновідомими, вони пов'язуються в уяві мовців з конкретними предметами, і ними легко оперувати у щоденному спілкуванні.

Фіксація в слові об'єктивної дійсності та суспільно-історичного досвіду в різних формах їх вияву визначає *сигніфікативну (означувальну) функцію* мови. Вона тісно пов'язана з номінативною, часто ці функції розглядають нероздільно [15]. Традиційно вважають, що термін виражає понятт. Скажімо, технічний термін ***монітор,*** маючи синоніми *дисплей, екран* (пол. ***monitor*** – display, ekran), вживається у стосунку комп'ютера (напр., *на **моніторі** комп'ютера – na **monitorze** komputera*, але пор.: *на **екрані** телевізора – na **ekranie** telewizora* або ***дисплей** мобільного телефону – **display** telefonu komórkowego*). Отже, термін *монітор* у комп'ютерній галузі чітко вказує, про який саме пристрій для відображення інформації йдеться.

Слово-термін модем в українській та польській мовах вживається в інформаційних технологіях у значенні електронного пристрою, що здійснює узгоджене перетворення (базові методи модуляції і демодуляції) для передачі інформаційного сигналу (пор. пол. modem - urządzenie zmieniające sygnał elektryczny w postaci analogowej na sygnał cyfrowy, przystosowany do odbioru przez komputer i na odwrót), а для користувачів ПК ця лексема асоціюється з ADSL-модемом комп'ютера (англ. Asymmetric Digital Subscriber Line — технологія широкосмугового доступу, яка забезпечує передачу швидкісного цифрового сигналу звичайною аналоговою телефонною лінією, та дозволяє одночасно користуватися телефоном і Інтернетом) [16].

Термін виконує також комунікативну функцію, яка притаманна усім словам загалом. Комунікативна функція комп'ютерних та інформаційних термінів забезпечує порозуміння між спеціалістами у межах відповідних знань. Іноді вказана функція називається інформаційною, пізнавальною, пізнавально-інформаційною [17:70]. При цьому термін передає інформацію у часі і просторі. Так, користувачі ПК та спеціалісти у сфері інформаційних технологій (просторовий аспект) використовують наукові, технічні, інформаційні, комп'ютерні терміни, у яких сконцентровані знання з комп'ютерної галузі. Адекватне сприйняття, розуміння залежить від значною мірою від точності термінів (пол. czat, укр. чат (мережевий засіб (сервіс) для швидкого обміну текстовими повідомленнями між користувачами інтернету у режимі реального часу) з англ. chat (IRC англ. Internet Relay Chat)), пол. dysk twardy, укр. твердий диск (магнітний диск, основа якого виконана з твердого матеріалу. У більшості ЕОМ виконує функцію енергонезалежного носія інформації (комп'ютерної пам'яті чи нагромаджувача інформації) з довільним доступом) з англ. hard disk (Hard (magnetic) disk drive, HDD), пол. poczta elektroniczna, e-mail, укр. електронна пошта (популярний сервіс в інтернеті, що робить можливим обмін даними будь-якого змісту (текстові документи, аудіо-відео файли, архіви, програми) з англ. e-mail (або email, скорочення від electronic mail), пол. Internet, укр. Інтернет (всесвітня система взаємосполучених комп'ютерних мереж, Інтернет становить фізичну основу для розміщення величезної кількості інформаційних ресурсів і послуг, таких як взаємопов'язані гіпертекстові документи Всесвітньої павутини (World Wide Web — WWW) та електронна пошта.) з англ. Internet (т.с. значення).

Правда, у процесі комунікації, взаємного обміну знаннями може відбуватись уточнення інформації, коригування, і навіть поява у процесі комунікації нового слова чи терміну.

Цікавим явищем у цьому плані є комп'ютерна сленгова лексика. Багато термінів в українській та польській комп'ютерних «підмовах» з'явились на основі загальновживаних слів завдяки явищам вторинної номінації та запозичення. Охарактеризувати його можна словами Л.С.Виготського, який писав, що предметом ономасіології в широкому розумінні слід вважати не позамовну дійсність (сферу ідей і понять, що ґрунтуються на знанні денотатів) і не сукупність іменувань незалежно одне від одного, а кореляцію між ними, до того ж у напрямку від першого до другого з огляду на дихотомію «мова – мовлення»[18:136]. Прикладами такого явище є поява цілого ряду сленгових лексем на позначення користувачів ПК стосовно їх вмінь та навичок: юзер/усер (з англ. user) – користувач (у польській мові вживається «своє» слово użytkownik), ламер (від англ. lame — покалічений, кульгавий) – недосвідчений користувач, який не вміє й не бажає вчитися, бо вважає, що все знає і так (у польській lamer із тим самим значенням. [http://www.miejski.pl/slowo-netykieta], програмер (з англ. programmer) – програміст, часто досвідчений, взагалі з позитивною оцінкою (у пол. programista, koder – з тим самим значенням), квакер – гравець у гру Quake, монстр – висококваліфікований персонал, нисильник – програміст, який пише тільки мовою "сі", погамер, гамер – гравець [19].

Щодо ***прагматичної функції***, то загалом термінам вона не притаманна. Зазвичай прагматична функція визначається зв'язком з учасниками комунікації, умовами спілкування, реакцією співрозмовників, можливістю словами впливати на реципієнта тощо. Єдиний виняток тут може складати комп'ютерна сленгова лексика. Адже сленг – це дуже виразні та часто іронічні слова, які зазвичай порушують мовні норми, на позначення предметів та дій щоденного життя [20], це специфічна лексика, яка використовується з метою спілкування та порозуміння між людьми зі спільними інтересами. Комп'ютерний сленг зосереджує увагу на предметах та явищах зі світу інформаційних технологій, часто використовуючи лексику із навколишнього світу. На думку Г.О. Винокура *у ролі терміна може виступати будь-яке слово*; термін, на його думку, це *слово в особливій функції*. Він висунув гіпотезу, що *головна ознака терміна – його обов'язкова співвіднесеність з науковим і технічним поняттям* [21] Прикладом таких слів може бути ***комп'ютерна мишка, (***сленгові відповідники***: маузер, маусе, маузер, миха, миша)*** – пол. ***mysz komputerowa; комп'ютерний коврик*** (сленгові назви***: мишедром, мишкодром***) – пол. ***mata komputerowa,*** яким можна надати статус комп'ютерних термінів, оскільки вони не мають інших відповідників-термінів. В українській мові існує ряд назв символу @ в адресі електронної пошти зі значенням *«на сервері»*. Його офіційна назва – «комерційне *ет*», в Україні цей символ має кілька термінологічних назв ***«равлик», «песик», «собачка»*** або ***«вухо»,*** а також багато сленгових назв: ***блямба, капуста, ключка, комаха, короткозябла, масямба, метелик*** [22]. У польській мові цей символ має назву ***małpa*** або ***małpka (ogon, kotek (USA)***[23]. Прагматичній функції комп'ютерного сленгу варто присвятити окрему розвідку, адже цей аспект не висвітлений у сучасних дослідженнях української та польської термінолексики.

Отже, мова є універсальним засобом перетворення знань, що допомагає людині визначити у своєму практичному досвіді, у процесі праці нові властивості і зв'язки між предметами і назвати останні своїм іменем. Сьогодні розгляд ономасіологічного аспекту технічної та комп'ютерної лексики не обмежується лише номінативною функцією.

Ономасіологічний аспект комп'ютерних та технічних термінів визначається чотирма основними функціями, які притаманні загальновживаним словам: *номінативній, сигніфікативній, комунікативній* та *прагматичній*. Остання найбільш яскраво виявляється у сленговій комп'ютерній лексиці. Поповнення комп'ютерної термінолексики відбувається переважно за рахунок запозичень та калькування з англійської мови способом транскрибування, транслітерації, перекладу (напр., в українській мові ***коннект*** – зв'язок з Інтернетом, у польській цей термін перекладений як ***podłączenie*** з англ. ***connect*** – підключати, в українській мові слово ***баг*** означає помилку в програмному коді з англ. ***bug*** *помилка*, у польській є свої відповідники ***pluskwa, robak, błąd, infekcja wirusowa***) та завдяки явищу вторинної номінації, що особливо помітно на прикладі сленгової комп'ютерної лексики (***мамка, мама*** – материнська плата, ***лапа*** – переносний комп'ютер, ***мило***- електронна пошта, електронний лист тощо). Комп'ютерні терміни є носіями спеціальних знань, і виконують важливу функцію збереження та передачі цих знань у просторі та часі, що у результаті є важливою умовою соціального, науково-технічного та інформаційного прогресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/52_2011/52_2011_kochan.pdf
2. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии./Д.С.Лотте – М.: Изд. АН СССР, – 1961. – 157 с.
3. Суперанская А.В. и др. Общая терминология. Вопросы теории. / А.В. Суперанская – М.: Наука – 1989 – 246 с
4. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке / Отв. ред. А. М. Шахнарович./ Предисл. С. И. Мельник и А. М. Шахнаронича. / Г.В.Колшанскмй //Изд. 2-е, доп. – М: Едиториал УРСС, 2005. – 128 с.
5. http://uastudent.com/onomasiologichnyj-aspekt-prefiksalnogo-sposobu-slovotvorennja/
6. Матезиус В. Избранные труды по языкознанию / В. Матезиус. – «Едиториал УРСС», 2003 г
7. http://translate.google.pl
8. Матезиус В. Избранные труды по языкознанию / В. Матезиус. – «Едиториал УРСС», 2003 г.
9. http://uastudent.com/onomasiologichnyj-aspekt-prefiksalnogo-sposobu-slovotvorennja/, http://help-edu.com/ukranska-mova-za-profesjnim-spryamuvannyam/14-2011-01-17-18-17-44.htm
10. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания./ В.П. Даниленко - М., 1977.- 246 с.
11. Павлова О. Музична термінологія англійської, французької, російської та української мов у сфері функціювання / О. Павлова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» – 2009. – № 648. – С. 125–130.
12. Общее языкознание: Внутренняя структура языка. – М.: Наука, 1972. – 562 с.
13. Моисеев А.И. О языковой природе термина / А.И.Моисеев // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М.: Наука, 1970. – С. 127-138.

14. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура / В.М. Лейчик / Изд.2-е, испр. и доп. – М.: КомКнига, 2006. – 256 с.
15. Конецкая В.П. О системности лексики /В.П. Конецкая // Вопросы языкознания, 1981.– №1.– С. 26-35.
16. http://uk.wikipedia.org/wiki/ADSL
17. Крыжановская А.В. Сопоставительное исследование терминологии современных русского и украинского языков / А.В. Крыжановская – К.: Наук. думка, 1985.– 204 с.
18. Моисеев А.И. О языковой природе термина / А.И. Моисеев // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М.: Наука, 1970. – С. 127-138
19. Гавлюк Д. Матеріали до словника українського комп'ютерного сленгу /Електронний ресурс : http://trypillia.narod.ru/articles/sl.htm
20. http://www.sceno.edu.pl/print_content.php?dsid=&cms_id=1558&ctr=c&tr=&lang=pl
21. Винокура Г.О. «О некоторых явлениях словообразования в русской технической литературе», М, 1939
22. Гавлюк Д. Матеріали до словника українського комп'ютерного сленгу /Електронний ресурс : http://trypillia.narod.ru/articles/sl.htm
23. http://pl.wikipedia.org/wiki/@

УДК 811.111

Бідненко Н.П.
(Дніпропетровськ, Україна)

SOME MODERN TENDENCIES IN ENGLISH TERM FORMATION

Стаття є спробою дослідити сучасні тенденції в англійському термінотворенні, які були спричинені розвитком інформативних та комунікативних процесів. Автор аналізує характерні особливості творення термінів з позиції їх перекладу українською мовою. Досліджуються найбільш вживані способи перекладу нових термінологічних конструкцій.

Ключові слова: *термінотворення, полісемія термінів, міжнаукова омонімія, термінологізація, транстермінологізація, транстерміни, конверсія, запозичення, способи перекладу.*

В статье сделана попытка изучить современные тенденции в английском терминообразовании, которые были вызваны развитием информационных и коммуникативных процессов. Автор анализирует характерные особенности создания терминов с точки зрения их перевода на украинский язык. Исследуются наиболее употребляемые способы перевода новых терминологических конструкций.

Ключевые слова: *создание терминов, полисемия терминов, межнаучная омонимия, терминологизация, транстерминологизация, транстермины, конверсия, заимствования, способы перевода.*

© Бідненко Н.П., 2013